

Received: 07-05-2020

Revised: 29-06-2020

Accepted: 30-06-2020

วิธีการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร”

The Method of Performing Likay “Sornram Namphetch”

อัชฌายะ ตรีสมุทร¹

Oatchayong Treesamut

Oatchayong.37@gmail.comสุภาวดี โพธิเวชกุล²

Supavadee Potiwetchakul

Supavadee.po@sseu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และวิธีการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการสังเกตการณ์การแสดง

ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบ และวิธีการแสดงที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” ประกอบด้วย การจัดบุคลากรที่เหมาะสมกับหน้าที่ ที่สามารถกระจายอำนาจหน้าที่ต่างๆ ในการดำเนินงานด้านการแสดงได้ และผู้แสดงที่ได้รับการฝึกหัด การฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดี ส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้สึกให้กับผู้ชมของลิเกคณะนี้มีความสมบูรณ์แบบ การเลือกใช้ดนตรี ซึ่งเป็นวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า ส่วนเพลงที่นำมาใช้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ 1. เพลงตามจารีต 2. เพลงตามบท และ 3. เพลงตามใจ โดยมีการเลือกใช้เพลงให้มีความเหมาะสมต่อการดำเนินเรื่อง เรื่องที่ใช้แสดง มีการนำโครงเรื่องที่ลิเกนำมาแสดงสืบต่อกันมาตั้งแต่ในสมัยก่อนมาปรับเปลี่ยน โดยจะมีการยึดหลักความเป็นจริง มีเหตุผลผล ในการดำเนินเรื่อง และมีลักษณะการกำหนดบท กลอน บทเจรจา และเพลงร้องต่างๆ ดังนั้น ผู้แสดงทุกคนต้องใช้การท่องจำของตนเอง เครื่องแต่งกาย และการแต่งหน้า อุปกรณ์การแสดง ประกอบไปด้วย ฉาก เวที แสง สี เสียง และอุปกรณ์ประกอบการแสดงตามเนื้อเรื่อง เช่น ดาบ หอก ทวน ม้าแฝง ไม้เท้า เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนช่วยที่ทำให้การแสดงเกิดความสมบูรณ์ในเนื้อเรื่อง การจัดรูปแบบในการแสดง รวมถึงวิธีการแสดงลิเกที่มีกระบวนการฝึกหัด ที่เริ่มฝึกจากพื้นฐานเบื้องต้นก่อน แล้วจึงนำไปสู่การฝึกรำเพลงต่างๆ และการถ่ายทอดวิธีการแสดง ที่เป็นขั้นตอนทุกครั้งก่อนการแสดง โดยใช้วิธีการแจกแจงบทบาท และ บทกลอนที่ใช้ในการแสดง ผู้กำกับอธิบายความเป็นมาของตัวละคร จากนั้นรวบรวมผู้แสดงเพื่ออธิบายโครงเรื่อง แล้วจึงเริ่มฝึกซ้อมการแสดงไปทีละฉาก โดยผู้กำกับจะคอยให้คำแนะนำในการแสดง รวมถึงความสามารถของศรราม และน้ำเพชร พระเอก และนางเอกของคณะ ประกอบด้วย การขับร้อง และการเจรจาที่ออกเสียงถูกต้องตามอักขรวิธีอย่างชัดเจน มีการทำความเข้าใจกับบทบาทของตัวละคร สามารถถ่ายทอดอารมณ์

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate student, Master of Arts Program, Suan Sunandha Rajabhat University

² สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Performing Arts Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Suan Sunandha Rajabhat University

ความรู้สึกของตัวละครผ่านใบหน้า และแววตา ในด้านการรำ ใช้ทั้งกระบวนการรำตามหลักนาฏศิลป์ไทย และการรำตีบทตามคำร้องอย่างลิเก ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ และการอนุรักษ์ สืบทอดมรดกภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงลิเกต่อไป

คำสำคัญ: ลิเก, องค์ประกอบการแสดงลิเก, ศรธรรม น้ำเพชร

Abstract

This research intended to determine the compositions and the method of performing Likay “Sornram Namphetch” by studying related documents, interviewing the experts and observing the performance.

The results indicated as follows: The compositions and the methods of performing that could complete the Likay “Sornram Namphetch” performance consisted of arranging right people for right responsibilities to distribute authorities and functions in the operations, training all actors for enhancing their performance so that emotions could be expressed to the audience of this Likay performance effectively. The music selected which was the Mon Piphat-based Thai orchestra with five musical instruments. The songs used dividing into three categories (including traditional songs, songs by chapter and songs at pleasure). The songs were selected to be suitable for actions. The stories of the musical drama were modified from ancient plots of Likay based on facts and rationality in actions, as well as determinations of poetries, poems and songs. Therefore, it was the responsibilities of all actors to memorize their own scripts. Costumes, make-up, and the performance equipment consisting of backdrop, stage, lighting, and sound, scene props including swords, spears, mounts, staves, staves, etc. that could help complete the show. Formatting of the performance and performing Likay processes began from the fundamental practice first, and then practice of dancing to various songs, followed by conveying performance methods step-by-step before the show by distributing roles and poems used in the performance. After that the director explained backgrounds of each character, gathered actors to explain the story and practiced the performance of each scene, and gave advices on the performance. This included the abilities of Sornram and Namphetch, actors and actresses of the team, singing and dialogue that were clearly pronounced according to orthography, understanding dramatic composition by characters, conveying emotions by characters through facial and eyes expressions. In the field of dancing, both Thai dancing techniques and dancing in accordance to scripts as Likay performance. All the compositions and the method of performing Likay were applied in order to disseminate academic documents and inherit the wisdom in performing Likay onwards.

Keywords: Likay, compositions of Likay performance, Sornram Namphetch

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ลิเก เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่อยู่ควบคู่กับวิถีชีวิตชาวไทยมาเป็นเวลานาน และเป็นมรดกสืบทอดที่เข้าถึงประชาชนอย่างกว้างขวางแทบทุกจังหวัดในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนภาคกลาง เช่น กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สุพรรณบุรี เป็นต้น ซึ่งประชาชนให้ความสนใจชมการแสดงลิเก อีกทั้งยังมีคณะลิเกอยู่ในจังหวัดเหล่านี้จำนวนมาก (กรองแก้ว แรงเพชร, 2549, น. 2) โดยเฉพาะบางคณะได้รับความนิยม และมีชื่อเสียงอย่างมาก ดังเช่น ลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร”

ลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” ลิเกไทยที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบันนี้ รวมระยะเวลาในการจัดตั้งคณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปี พ.ศ. 2562 รวมระยะเวลาทั้งหมด 16 ปี แต่ลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” กลับได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง และมีชื่อเสียงโด่งดังหลังจากการจัดคณะเพียง 2 ปี เท่านั้น เนื่องจากมีโอกาสดำเนินการการแสดงลิเกในรูปแบบวีซีดี และดีวีดี เรื่องยุพราชม้าทอง และด้วยความสามารถของพระเอกศรราม เอนกลาก ที่มีความสามารถเฉพาะตัวทั้งในเรื่องการเต้นม้า

การร่ายรำ รวมไปถึงการขับร้อง ด้วยวัยเพียง 6 ขวบเท่านั้น จึงทำให้วีซีดี และดีวีดีมียอดขายสูงมากประมาณแสนแผ่น จนเป็นที่ยอมรับของผู้ชมการแสดงลิเก และได้รับความนิยมตลอดมา ซึ่งเป็นที่น่าชื่นชมอย่างยิ่งสำหรับวงการลิเกไทย (ศรธรรม เอนกलग, สัมภาษณ์, มิถุนายน 22, 2562)

หากกล่าวถึงลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” คงต้องกล่าวถึงสองนักแสดงแม่เหล็กของคณะ คือ ศรธรรม และน้ำเพชร ทั้งสองเป็นพี่น้องกัน โดยพี่สาว ชื่อ นางสาวน้ำเพชร เอนกलग หรือเอ็น ปัจจุบันอายุ 26 ปี ส่วนผู้เป็นน้องชาย ชื่อ นายศรธรรม เอนกलग หรือแบงค์ ปัจจุบันอายุ 22 ปี ทั้งสองเป็นบุตรของนายประสาธ เอนกलग อดีตพระเอกลิเกคณะมนตรี มนต์รัก หรือพระเอกนักรำจากจังหวัดอ่างทอง ส่วนมารดามีนามว่านางแก้วใจ เอนกलग หรือที่รู้จักกันในนามนางเอกตลอดกาล ดวงแก้ว ลูกทำเรือนางเอกลิเกคณะจำเนียรน้อย ดวงแก้ว ลูกทำเรือ ซึ่งทั้งศรธรรม และน้ำเพชร เป็นศิลปินลิเกที่ได้รับการฝึกหัด และการถ่ายทอดการแสดงลิเกจากบิดา และมารดามาตั้งแต่เยาว์ จนทำให้เป็นศิลปินผู้มีความสามารถทั้งในด้านการขับร้อง การร่ายรำ และการแสดงบทบาทต่างๆ ที่สามารถถ่ายทอดออกมาได้เป็นอย่างดี จนเป็นที่ประทับใจของผู้ชมในปัจจุบัน โดยสังเกตได้จากสมุดตารางงานการแสดงของลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” ที่มีผู้มาติดต่อให้ไปแสดงในงานต่างๆ จำนวนมาก งานงานการแสดงเกือบเต็มทั้งปี และจากการสังเกตการแสดงผู้วิจัยพบว่า มีผู้ชมมาร่วมชมการแสดงอย่างเนืองแน่นทุกงาน ถือได้ว่าทั้งศรธรรม และน้ำเพชร เป็นศิลปินที่ประสบความสำเร็จอย่างมากในวงการลิเกไทยในปัจจุบัน

ลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” มีรูปแบบการแสดงที่ยังคงไว้ด้วยขนบ และความเชื่อเกี่ยวกับการแสดง ได้แก่ การไหว้ครู ก่อนการแสดง การเคารพต่อผู้อาวุโส เพื่อเป็นการให้ศิลาให้พร รวมถึงองค์ประกอบ และวิธีการแสดงที่สำคัญอีกหลายประการ ที่ทำให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานการแสดงออกมาจนเป็นที่ประจักษ์ อันประกอบไปด้วย บุคลากรในคณะ ดนตรี และเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง เรื่องที่ใช้ในการแสดง เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า อุปกรณ์ประกอบการแสดง รูปแบบในการแสดง รวมไปถึงการบริหารจัดการการแสดงของคณะ ที่ถือเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการแสดงเป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่อการแสดงดี คณะลิเกดีมีคุณภาพ จึงทำให้ลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน (ประสาธ เอนกलग, สัมภาษณ์, กันยายน 18, 2561)

จะเห็นได้ว่า นอกจากความสามารถด้านการแสดงลิเกที่ครบถ้วนของทั้งศรธรรม และน้ำเพชรแล้ว ยังมีองค์ประกอบ และวิธีการแสดงที่ล้วนเป็นส่วนสำคัญในการแสดง ดังกล่าวแล้วในข้างต้น แต่ความสำเร็จที่ยั่งยืนของลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” ยังประกอบไปด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ชม และผู้แสดง ที่ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง อาทิ การดูแลเอาใจใส่ การมีสัมมาคารวะ การอ่อนน้อมถ่อมตน และไม่ละเลยต่อผู้ชม น่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” ประสบความสำเร็จในการแสดงอย่างมาก และยั่งยืนมาถึงปัจจุบัน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นนับได้ว่าลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” รวมถึงพระเอก และนางเอกยอตนียอย่างศรธรรม และน้ำเพชร เป็นศิลปิน และคณะลิเกที่ควรค่าแก่การศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบในด้านการแสดง วิธีการแสดง กระบวนการฝึกหัด และการถ่ายทอดการแสดงที่ทำให้ลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่มีความสำคัญสามารถเป็นข้อมูลในทางทฤษฎี และยังเป็นการอนุรักษ์ รวมถึงสืบทอดกระบวนการแสดงลิเก เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการแสดงลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร”
2. เพื่อศึกษาวิธีการแสดงลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร”

นิยามศัพท์เฉพาะ

องค์ประกอบการแสดง หมายถึง องค์ประกอบในการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” ที่ช่วยส่งเสริมให้คณะประสบความสำเร็จในการแสดง ประกอบด้วย บุคลากร ดนตรี และเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง เรื่องที่ใช้แสดง เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า และอุปกรณ์ประกอบการแสดง

วิธีการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” หมายถึง ขั้นตอน และวิธีการแสดง กระบวนการฝึกหัด วิธีการถ่ายทอดการแสดง รวมถึงการเข้าถึงบทบาทผ่านกระบวนการร้อง การรำ และการเจรจา ของศรราม และน้ำเพชร ซึ่งเป็นพระเอก และนางเอกของคณะ

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. เป็นการเผยแพร่เอกสารทางวิชาการให้ผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของการแสดงลิเกได้ศึกษา
2. เป็นแนวทางให้ศิลปินลิเกได้นำไปปฏิบัติ และฝึกฝนทักษะต่างๆ ในการแสดงลิเก
3. เป็นการอนุรักษ์ และสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงลิเก

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาองค์ประกอบ และวิธีการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” โดยเฉพาะวิธีการแสดงของพระเอกศรราม และนางเอกน้ำเพชร ที่ประสบความสำเร็จทางการแสดงติดต่อกันยาวนานกว่า 16 ปี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบ และวิธีการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” โดยมีขั้นตอน และวิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์การแสดง องค์ประกอบในการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” การถ่ายทอดกระบวนการทำรำและวิธีการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” รวมถึงผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการแสดงและได้พูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสศึกษา และเก็บข้อมูลจากประสบการณ์ตรง สำหรับแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกตการณ์ ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ เพื่อนำไปใช้ในภาคสนาม กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารตำราบทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์สังเคราะห์หาข้อสรุปของข้อมูลตามวัตถุประสงค์โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ผลสรุปที่ตรงตามเป้าหมาย

ผลการวิจัย

องค์ประกอบในการแสดงลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร”

องค์ประกอบในการแสดงลิเก “ศรราม น้ำเพชร” ที่สำคัญทำให้การแสดงลิเกเกิดความสมบูรณ์ และน่าสนใจมีผลทำให้ลิเกคณะ “ศรราม น้ำเพชร” ได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นเวลายาวนานกว่า 16 ปี ได้แก่

1. บุคลากรในคณะ “ศรราม น้ำเพชร” มีครบทุกกลุ่มหน้าที่สำคัญรวมทั้งสิ้น 60 คน แบ่งออกเป็นคณะ ผู้บริหารจัดการการแสดง จำนวน 8 คน ผู้แสดง จำนวน 31 คน ผู้บรรเลงดนตรี จำนวน 7 คน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเวที ฉาก แสง สี และเสียง

จำนวน 11 คน และผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ จำนวน 3 คน ซึ่งบุคลากรเหล่านี้เป็นบุคคลสำคัญที่ทำการแสดงให้เกิดผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงลักษณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” เป็นวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า ส่วนเพลงที่นำมาใช้สามารถแบ่งประเภทเพลงลักษณะตามแนวทางของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้เป็น 3 ประเภทตามการใช้ คือ 1. เพลงตามจารีต คือเพลงที่ใช้เป็นแบบแผนในการแสดงละคร ประกอบไปด้วย เพลงโหมโรง เพลงออกแขก เพลงร้องบรรยาย ความในใจ ร้องเล่าเรื่อง ร้องเพื่อดำเนินเรื่องให้รวดเร็ว คือ เพลงราชานิเกลิง เพลงหน้าพาทย์ใช้แสดงกิริยาต่างๆ คือ เพลงเสมอ เพลงรำ เพลงเชิด เพลงโอด 2. เพลงตามบท คือ การนำคำร้องมาบรรจเพลงไทยเดิมอัตราสองชั้น หรือชั้นเดียวมาใช้ขับร้อง บรรยายความ หรือแสดงอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น บทโศกใช้เพลงสดาหยด บทรักใช้เพลงมะลิซ้อน บทดีใจใช้เพลงเขมรไล่ควาย บทโกรธใช้เพลงนาคราช เป็นต้น 3. เพลงตามใจ คือ เพลงที่ลิเก หรือปี่พาทย์นำมาใช้ตามใจชอบ หรือด้วยเหตุผลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงในเวลานั้นๆ เช่น การร้องเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง แห่ หรือการนำทำนองเพลงไทยเดิม และเพลงลูกทุ่งมาประพันธ์บท ร้องขึ้นใหม่

3. เรื่องที่ใช้แสดงมีหลากหลาย ได้แก่ เรื่องที่สืบทอดมาตั้งแต่บิดา มารดา ของนายประสาธ เอนกกลาก และนางแก้วใจ เอนกกลาก โดยนำมาดัดแปลงเนื้อเรื่องเดิมตามความเหมาะสม เพิ่มความสำคัญ และความมีเหตุผลในการดำเนินเรื่อง การนำเหตุการณ์ในปัจจุบันมาสอดแทรกในเนื้อเรื่องเพื่อให้ทันยุคทันสมัย รวมถึงการคำนึงถึงความสามารถ และจำนวนของผู้แสดงในคณะ การเพิ่มบทบาทตัวละครให้มากขึ้น การตัดทอนฉากที่มีความยืดเยื้อออกเพื่อให้เหตุการณ์กระชับ สั้นลง และเข้าใจได้ง่าย สำหรับแนวเรื่องแบ่งออกเป็น 4 แนว ได้แก่ แนวอิงประวัติศาสตร์ จำนวน 4 เรื่อง แนวตลก สุขนาฏกรรม จำนวน 13 เรื่อง แนวจินตนิยาย จำนวน 5 เรื่อง และแนวชีวิตที่ให้ความรู้สึกสะเทือนใจ จำนวน 17 เรื่อง ซึ่งทั้งนี้ โดยมากลักษณะแนวทางเรื่องจะมุ่งเน้น และให้ความสำคัญเป็นพิเศษของแนวทางเรื่องนั้นๆ แต่ทุกเรื่องที่แสดงจะมีอารมณ์ของตัวละครที่หลากหลาย ครบรส และผสมผสานไปด้วยความสนุกสนาน ให้ข้อคิดคติสอนใจกับผู้ชม ซึ่งทุกเรื่องที่แสดงจึงถือเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนช่วยให้ประสบความสำเร็จทางการแสดง

4. การแต่งหน้าเน้นความคมเข้ม เนื่องจากแสงไฟด้านหน้าเวทีมีความสว่างมากจึงต้องแต่งหน้าเข้มมากขึ้น เพื่อให้ผู้ชมมองเห็นได้อย่างเด่นชัดเมื่อออกแสดงด้านหน้าเวที

ภาพที่ 1 ลักษณะการแต่งหน้าของผู้แสดงชาย และผู้แสดงหญิงที่มีการเน้นความคมเข้ม

ที่มา: อัสฌาย ตรีสมุทร, 3 สิงหาคม 2562

5. เครื่องแต่งกายของผู้แสดงชาย และหญิงในปัจจุบันมีการเพิ่มผ้าชนิดต่างๆ ในการตัดชุดมากขึ้น เช่น ผ้าตาข่าย ผ้าตาข่ายเพชร ผ้าชีฟอง หรือผ้าชนิดอื่นๆ เป็นต้น ส่วนรูปแบบของชุดขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าของชุด สำหรับเครื่องประดับมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับบทบาทที่ผู้แสดงได้รับ

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายผู้แสดงชาย และผู้แสดงหญิงที่มีการนำผ้าตาข่าย ผ้าตาข่ายเพชร และผ้ากำมะหยี่มาแทรกกับลวดลายของคริสตัล และนำผ้าอวดพลีทมาใช้คลุมเป็นระบายทางด้านข้าง

และด้านหลังของชุดกระโปรงราตรีเข้ารูปของผู้แสดงหญิง

ที่มา : อัชฌาย์ ตรีสมุทร, 9 กุมภาพันธ์ 2563

6. อุปกรณ์ประกอบการแสดง ประกอบไปด้วย ฉากเวที แสงสีเสียง และอุปกรณ์ประกอบการแสดงตามเนื้อเรื่อง ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนช่วยที่ทำให้การแสดงเกิดความสมบูรณ์ ดังนั้น การเตรียมความพร้อม และการทดสอบระบบเทคนิคต่างๆ รวมถึงความเหมาะสมของอุปกรณ์ประกอบการแสดงจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างมาก

วิธีการแสดงลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร”

การแสดงลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” มีรูปแบบ และมีวิธีการแสดงที่ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ส่งผลให้การแสดงบรรลุผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี ประกอบไปด้วย

1. ขั้นตอน และวิธีการแสดงเริ่มจากการโหมโรงการรำถวายมือการออกแขกการเสนอเรื่องในการแสดงจะเป็นการดำเนินเรื่องตามโครงเรื่องที่ผู้กำกับกำหนดไว้ ซึ่งจะมีการกำหนดบทบาทผู้แสดง รวมถึงบทกลอน หรือเพลงที่นำมาใช้ บทเจรจา และมุขตลกต่างๆ โดยทุกเรื่องจะต้องผ่านการฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดี และการลาโรง

2. กระบวนการฝึกหัด และการถ่ายทอดการแสดงถือเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้แสดงในคณะมาก ทั้งการรำ การร้อง ซึ่งกระบวนการฝึกหัดผู้แสดงลิเกคณะนี้เริ่มมีมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งคณะ โดยเริ่มฝึกจากพื้นฐานเบื้องต้น อาทิ การดัดมือ การดัดหลัง การถองสะเฒ การยกตัว ยกไหล่ หรือการกล่อมตัว เป็นต้น จากนั้นจึงเริ่มฝึกการรำแม่บทเล็ก แม่บทใหญ่ เพลงช้า เพลงเร็ว การรำออกในเพลงเชิด และเพลงเสมอ เป็นต้น ในปัจจุบันยังคงมีการฝึกหัดเช่นเดิม และก่อนการฝึกซ้อมเรื่องใหม่ที่จะนำมาใช้แสดง เริ่มจากการแจกแจงบทบาท และบทกลอนที่ใช้ในการแสดง โดยผู้กำกับจะอธิบายบทบาท รวมถึงความเป็นมาของตัวละคร รวบรวมผู้แสดงเพื่ออธิบายโครงเรื่อง จากนั้นเริ่มฝึกซ้อมการแสดงไปทีละฉาก และผู้แสดงทุกคนทบทวนบทบาทการแสดงในท้องเรื่องโดยผู้กำกับจะคอยให้คำแนะนำในการแสดง

วิธีการแสดงลิเกบทบาทพระเอกของศรธรรม เอนกโลกที่สำคัญที่สุดคือ การทำความเข้าใจกับบทบาทของตัวละคร โดยดูจากเนื้อเรื่อง และความเป็นมาของตัวละคร แม้กระทั่งบทกลอนที่ใช้สำหรับขับร้องก็ต้องทำความเข้าใจในแต่ละคำร้องของบทกลอนนั้นๆ ด้วย ซึ่งวิธีการแสดงลิเกบทบาทพระเอกของศรธรรม เอนกโลก ที่สมบูรณ์ประกอบด้วย การขับร้อง และการเจรจาที่ต้องคำนึงถึงคำควบกล้ำ และหลักการออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขระ สำหรับวิธีการรำแบ่งออกตามลักษณะ ได้แก่ การรำออก การรำเสมอ การรำใช้บท และการรำเกี่ยว ที่มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะคือ วิธีการใช้ท่ารำ การใช้ทิศทาง และการแสดงอารมณ์ทางใบหน้า ดังนี้

1. การใช้ท่ารำ ประกอบด้วย การใช้มือจีบ การตั้งวง การขึ้นนิ้ว การถอนเท้า ตามแบบนาฏศิลป์ไทย การรำตีบทด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าปฏิเสธ ท่าตัวเรา ท่าชี้ที่โน้น ที่นี้ และท่าไป แต่มีลักษณะท่าทางการรำที่ย่อเหลี่ยมมากกว่าปกติพร้อม

กับการกันเข้าทั้งสองออกจากกันให้เป็นเหลี่ยมเสมอ ลักษณะการก้าวเท้าไปด้านหน้าให้เท้าหลังวางเต็มเท้า การใช้ท่าป้องกัน โดยใช้จับคว่ำด้านหน้าระดับตาเพื่อเป็นสัญญาณบอกให้ปีพาทย์หยุดบรรเลง หรือทอดเพลงลง

ภาพที่ 3 การตีบทในความหมายว่า “ตัวเรา” ภาพที่ 4 การตีบทในความหมายว่า “ที่นี่”

ที่มา : อชฌายา ตรีสมุทร, 19 ธันวาคม 2562

2. วิธีการตีบท ใช้วิธีการตีบทตามคำร้องแบบเป็นที คือ เลือกตีบทเฉพาะคำสำคัญประกอบกิริยา ได้แก่ รำตีบท 1-2 บรรทัด ใช้ท่ารำเพียง 1 ท่า ขึ้นอยู่กับการเลือกใช้ท่ารำตามความถนัดของผู้แสดง

3. การใช้ทิศทางพบว่าในกระบวนการรำผู้แสดงใช้ทั้งหมด 4 ทิศด้วยกันคือ ด้านหน้า ด้านหลัง ด้านซ้าย และด้านขวา ในการรำก็มีลักษณะการเปลี่ยนทิศทางโดยการก้าวเท้า และหมุนรอบตัวเอง

4. การรำเกี่ยว ในระหว่างการขับร้องนั้น สิ่งสำคัญ คือ การถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครที่ได้รับบทบาทตาม เนื้อเรื่อง เช่น การถ่ายทอดอารมณ์ การตีบทประกอบคำร้องของเพลง โดยการใช้สายตาสื่อสารระหว่างที่ขับร้อง รวมถึงมีการรำเข้าพระเข้า นาง

5. การแสดงอารมณ์ทางใบหน้าในการรำใช้บท หรือการแสดงอารมณ์ประกอบเหตุการณ์ต่างๆ ในการแสดง เป็นการสื่ออารมณ์ตามความรู้สึกของตัวละคร ซึ่งจะให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ และความรู้สึกคล้ายตามไปกับตัวละครในสถานการณ์ และท้องเรื่อง เช่น

1) ใบหน้าแสดงอารมณ์เศร้าโศกเสียใจ มีลักษณะของใบหน้าที่ขมวดคิ้วเล็กน้อย ลักษณะของดวงตามีแววตาระห้อย หรืออาจมีน้ำตาคลอเล็กน้อย

ภาพที่ 5 การแสดงอารมณ์ทางใบหน้าที่มีความโศกเศร้าเสียใจ

ที่มา : อชฌายา ตรีสมุทร, 31 ธันวาคม 2562

2) ใบหน้าแสดงอารมณ์โกรธ หรือโมโห มีลักษณะของใบหน้าที่ขมวดคิ้วด้วยการขมวดคิ้ว และจมูกบาน ลักษณะของดวงตามีการถลึงตาดำจ้องมอง เป็นต้น

ภาพที่ 6 การแสดงอารมณ์ทางใบหน้าที่มีความโกรธ หรือโมโห

ที่มา : อัชฌาย์ ตรัสพร, 15 มิถุนายน 2562

ทั้งนี้ การแสดงอารมณ์ทางใบหน้าที่ถือเป็นการสื่อสารอารมณ์ต่างๆ ให้ผู้ชมได้รับรู้ความรู้สึกภายในของตัวละครที่เห็นได้ชัดเจน ซึ่งสามารถทำให้ผู้ชมนั้นเชื่อ และคล้อยตามไปกับความรู้สึก และบทบาทของตัวละครในท้องเรื่อง ซึ่งสิ่งนี้ก็ถือเป็นการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมในการชมการแสดง จนไปถึงการติดตามผลงานอื่นๆ อีกด้วย

วิธีการแสดงลีเกศทางเอกของน้ำเพชร เอนกलग ที่สมบูรณ์ประกอบด้วยการขับร้องและการเจรจา ที่จะต้องออกเสียงชัดถ้อยชัดคำเพื่อให้ผู้ชมฟังง่าย สำหรับวิธีการใช้ท่ารำ การใช้ทิศทาง และการแสดงอารมณ์ทางใบหน้า มีวิธีปฏิบัติลักษณะเช่นเดียวกับศรรม เอนกलग แต่มีการรำที่มีการก้าวเท้าไปด้านหน้า พร้อมกับย่อตัวลงเพียงเล็กน้อย ส่วนการนั่งประกอบกรำมีการนั่งโดยการเฉียงตัว โดยขาทั้งสองข้างวางเท้าที่หน้าเตียง และการรำเกี่ยว แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 การเกี่ยวพาราสีในลักษณะของการพบกันครั้งแรกระหว่างตัวพระกับตัวนาง ต้องแสดงในลักษณะของการเหนียมอาย พร้อมกับมีความรู้สึกถูกใจ แต่มีการปิดป้องตามลักษณะนิสัยของผู้หญิง

ลักษณะที่ 2 การเกี่ยวพาราสีฉันทามีภรรยา ความรู้สึกที่ออกมาจะต้องแสดงออกมาด้วยความรัก ซึ่งล้วนแล้วแต่จะต้องออกมาทางสายตาในการเกี่ยว เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับการแสดง

จากผลในช่วงต้นนอกจากองค์ประกอบต่างๆ และวิธีการแสดงที่ล้วนเป็นส่วนสำคัญในการแสดงดังกล่าวแล้ว ความสำเร็จที่ยั่งยืนของลีเกศ “ศรรม น้ำเพชร” ยังประกอบไปด้วยการบริหารจัดการการแสดงที่เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ลีเกศ “ศรรม น้ำเพชร” ประสบความสำเร็จในการแสดงอย่างมาก

การบริหารจัดการการแสดง ผู้บริหารมีการกระจายอำนาจ และแจกแจงงานให้กับบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน โดยดำเนินงานร่วมกับผู้แสดง รวมถึงมีการวางแผนที่ดี ทำให้การดำเนินงานมีความคล่องตัว และสิ่งสำคัญ คือ การใส่ใจ และให้ความสำคัญกับสมาชิกในองค์กร สนับสนุนให้สมาชิกในองค์กรได้มีโอกาสแสดงความสามารถ พุดคุยปรึกษากัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการแสดงให้เกิดความแปลกใหม่ รวมถึงมีการสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันให้เป็นบรรยากาศครอบครัวเพื่อสร้างให้สมาชิกในองค์กรมีความสามัคคีในหมู่คณะ และทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

จะเห็นได้ว่าการแสดงลีเกศ “ศรรม น้ำเพชร” จะสมบูรณ์ได้นั้นต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ และวิธีการแสดงที่สำคัญดังกล่าวไว้ในช่วงต้นรวมถึงพระเอกและนางเอกยอดเยี่ยมอย่างศรรมและน้ำเพชร ที่ต้องผ่านการดำเนินงานที่มีระบบระเบียบ และการวางแผนที่ดี ผ่านความเป็นทีมงานที่สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่มีความสำคัญสามารถเป็นข้อมูลในทางทฤษฎี และถือเป็นแนวทางการปฏิบัติของนาฏศิลป์ลิเกรุ่นต่อๆ มา และยังเป็นการอนุรักษ์ รวมถึงสืบทอดกระบวนการแสดงลิเก

อภิปรายผล

จากการศึกษาองค์ประกอบ และวิธีการแสดงลีเกศ “ศรรม น้ำเพชร” ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้
องค์ประกอบ และวิธีการแสดงของลีเกศ “ศรรม น้ำเพชร” คือส่วนประกอบต่างๆ ที่ผสมผสานกันจนเกิดความเหมาะสม และนำไปสู่ความสำเร็จในด้านการแสดง อันประกอบไปด้วย

1. บุคลากรที่มีความสามารถ และเหมาะสมกับการแสดง เพราะนอกจากวิธีการแสดงลีเกบทบาทพระเอก และนางเอกของศรธรรม และน้ำเพชร ที่มีความสามารถทั้งในด้านการขับร้อง การรำ ร่ายรำ และการแสดงอารมณ์ทางใบหน้า ประกอบบทบาทต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดออกมาได้เป็นอย่างดีแล้ว แต่สิ่งนั้นยังถือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิธีการแสดง เพราะความสำเร็จของการแสดงยังขึ้นอยู่กับความสามารถ และบทบาทของผู้แสดงคนอื่นๆ ในขณะที่ได้รับการฝึกหัด และการฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดี ส่งผลให้การขับร้อง การรำ ร่ายรำมีความเหมาะสม รวมถึงการรับส่งบทให้กับพระเอก และนางเอก หรือการถ่ายทอดความรู้สึกให้กับผู้ชมของลีเกคณะนี้มีความสมบูรณ์แบบ และประสบความสำเร็จในด้านการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์นาฏยศาสตร์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น.92) กล่าวถึงความสำเร็จของการแสดงละคร คือ ปาตระ หมายถึง ความสามารถของผู้แสดงเป็นส่วนที่ทำให้การแสดงประสบความสำเร็จ นั่นคือ ผู้แสดงสามารถเข้าใจบทได้ลึกซึ้งและแสดงทั้งบทรับ และบทส่งได้ดี

2. เรื่องที่ใช้แสดงสามารถแบ่งตามแนวเรื่องออกเป็น 4 แนว ได้แก่ แนวอิงประวัติศาสตร์ จำนวน 4 เรื่อง แนวตลก สุขนาฏกรรม จำนวน 13 เรื่อง แนวจินตนิยาย จำนวน 5 เรื่อง และแนวชีวิตที่ให้ความรู้สึกสะเทือนใจ จำนวน 17 เรื่อง ซึ่งมีทั้งเรื่องที่สืบทอดมาตั้งแต่บิดา มารดา ของนายประสาธ เอนกกลาก และนางแก้วใจ เอนกกลาก หรือสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ในสมัยก่อน โดยสำหรับเรื่องที่ใช้แสดง จะมีการนำมาดัดแปลงบ้างจากเนื้อเรื่องเดิมตามความเหมาะสม และจำนวนของผู้แสดง มีลักษณะการประพันธ์ ดังนี้ 1. ให้ความสำคัญกับเนื้อเรื่อง เพิ่มความเข้มข้นของเรื่องที่ใช้แสดง 2. นำเหตุการณ์ในปัจจุบันมาสอดแทรกในเนื้อเรื่องเพื่อให้ทันยุคทันสมัย 3. การยึดหลักความเป็นจริงมีเหตุมีผลในการดำเนินเรื่อง 4. ดูจากความสามารถ และจำนวนของผู้แสดงในคณะ 5. เพิ่มเหตุการณ์สำคัญให้กับบางตัวละครในท้องเรื่อง 6. เพิ่มเหตุการณ์สำคัญให้กับบางตัวละครในท้องเรื่องเพื่อให้เนื้อเรื่องดูน่าติดตาม และเกิดความสนุกสนานในการแสดง แต่ไม่ทำให้เนื้อหาของท้องเรื่องเปลี่ยนไป 7. ตัดทอนฉากที่ไม่สำคัญออกโดยการรวบเป็นหนึ่งฉาก แต่ต้องให้ได้ใจความของท้องเรื่องนั้นด้วย ซึ่งมีลักษณะในการประพันธ์บทที่สอดคล้องกับแนวคิดสัมพันธบท (Intertextuality) ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ (2553, น. 28) กล่าวว่า เป็นการสร้างตัวบทใหม่ ตัวบทหนึ่งโดยหยิบยก หรือใช้วัตถุดิบจากตัวบทเดิมที่มีอยู่แล้ว ในกระบวนการสัมพันธบทต้องมี “ตัวบทต้นทาง” และ “ตัวบทปลายทาง” ดังที่ นพพร ประชากุล (2543, น. 18) ได้กล่าวว่า สามารถทำได้โดยอาศัยหลักการ ดังนี้ คือ 1. การขยายความ 2. การตัดทอน 3. การดัดแปลง ซึ่งในการประพันธ์บทในการแสดงของลีเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” มีหลักในการประพันธ์บทหรือปรับปรุงบท ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการแสดงลีเกที่เรียกว่าการ “สัมพันธบท”

3. เครื่องแต่งกาย มีลักษณะเป็นชุดปักเพชร แต่มีการแต่งหน้า มีการตกแต่งตามความเหมาะสมของบทบาท เช่นการแต่งกาย ในลักษณะชาวบ้านหญิง จะเกล้าผมมวยสูง ไม่สวมเครื่องประดับ ใส่ชุดม่อฮ่อมเป็นผ้าฝ้ายย้อมคราม และนำผ้ามาคล้องคอ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อส่งผลให้การแสดงมีความสมจริง รวมถึงเป็นการสร้างความรู้สึกให้กับผู้ชมในการเข้าถึงบทบาทในด้านการแสดงลีเก อีกส่วนหนึ่งอุปกรณ์ประกอบการแสดงถือเป็นส่วนช่วยที่ทำให้การแสดงเกิดความสมบูรณ์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ฉาก ไฟ แสง สี และเสียง ต้องมีความสวยงาม และเหมาะสมในการดำเนินเรื่องในการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์นาฏยศาสตร์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 93) กล่าวถึงความสำเร็จของการแสดงละคร คือ สัมฤทธิ์ หมายถึง การประดับประดาการแสดงให้เหมาะสมแก่ท้องเรื่อง เช่น การแต่งกาย การตกแต่งฉาก การจัดอุปกรณ์ที่เหมาะสม ดังที่ ฤทธิรงค์ จิวากานนท์ (2562, น. 153) กล่าวถึง ภาพรวมบนเวทีว่าส่วนหนึ่งของการตกแต่งประดับประดาในการแสดงต้องมีความสวยงาม และเหมาะสมกับละครแต่ละเรื่อง ซึ่งต้องผสมผสานกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจึงจะเกิดความสมบูรณ์ขึ้นได้

4. ดนตรีที่ใช้เป็นวงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า ส่วนเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง และวิธีการแสดงมีรูปแบบการดำเนินเรื่องตามโครงเรื่องที่ผู้กำกับกำหนดไว้ โดยในการแสดง บทร้อง บทเจรจา และเพลงบรรเลงถือเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องมีความเหมาะสมในท้องเรื่อง เพื่อช่วยเพิ่มอารมณ์ และความสนุกสนานในการแสดงให้มีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น และเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมได้เข้าถึงอารมณ์ในการแสดงไปพร้อมกับการถ่ายทอดบทบาทของผู้แสดง ดังนั้น จึงมีการกำหนดบทร้อง บทเจรจา และเพลงบรรเลงเพื่อให้การดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม และเล็งเห็นถึงข้อผิดพลาดในการแสดงได้ง่าย ซึ่งสอดคล้อง

กับคัมภีร์นาฏยศาสตร์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 92-93) กล่าวถึงความสำเร็จของการแสดงละคร คือ ประยูกะ หมายถึง เสียงเพลงร้องเพลงบรรเลงบทเจรจาการแสดงอารมณ์เหล่านี้ที่แสดงออกมาอย่างสมเหตุสมผล

5. กระบวนการฝึกหัด การถ่ายทอดวิธีการแสดงที่เป็นขั้นตอนทุกครั้งก่อนการแสดง โดยใช้วิธีการแจกแจงบทบาท และบทกลอนที่ใช้ในการแสดง ผู้กำกับอธิบายความเป็นมาของตัวละคร จากนั้นรวบรวมผู้แสดงเพื่ออธิบายโครงเรื่อง แล้วจึงเริ่มฝึกซ้อมการแสดงไปที่ละฉาก โดยผู้กำกับจะคอยให้คำแนะนำในการแสดง ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้ผู้แสดงสามารถเข้าใจบทบาทของตัวละคร และการดำเนินเรื่องในแต่ละท้องเรื่อง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้แสดงสามารถถ่ายทอดบทบาทการแสดงออกมาได้อย่างดี สำหรับรูปแบบการประพันธ์บทมีการนำโครงเรื่องที่ลิเกนำมาแสดงสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยก่อนมาปรับเปลี่ยน โดยจะมีการยึดหลักความเป็นจริง มีเหตุผลในการดำเนินเรื่อง และมีลักษณะการกำหนดบทกลอน บทเจรจา และเพลงร้องต่างๆ ดังนั้น ผู้แสดงทุกคนต้องใช้การท่องจำของตนเอง ทั้งนี้ลักษณะการประพันธ์บทในรูปแบบนี้ก็เพื่อให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดในการแสดง ส่วนการใช้ท่ารำ ประกอบด้วย การใช้มือจีบ การตั้งวง การก้าวเท้า การถอนเท้า ตามแบบนาฏศิลป์ไทย และมีวิธีการตีบทตามคำร้องแบบเป็นที คือ เลือกตีบทเฉพาะคำสำคัญประกอบกิริยา ได้แก่ รำตีบท 1 - 2 บรรทัด ใช้ท่ารำเพียง 1 ท่า ขึ้นอยู่กับการใช้ท่ารำตามความถนัดของผู้แสดง

วิธีการแสดงลิเกบทบาทพระเอก - นางเอกของศรธรรม และน้ำเพชร มีวิธีการขับร้อง การเจรจา การแสดงอารมณ์ของตัวละคร และการใช้ท่ารำที่ส่งผลให้ผู้ชมได้รรถรสอย่างสมบูรณ์โดยมีวิธีการดังนี้

1. ใช้หลักการขับร้อง การเจรจาที่มีการคำนึงถึงคำควบกล้ำ และหลักการออกเสียงให้ถูกต้องตามเสียงของพยัญชนะให้มีความชัดเจน โดยใช้เสียงให้มีความชัดถ้อยชัดคำเพื่อให้ผู้ชมฟังง่าย และมีการเว้นวรรคคำร้องให้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์นาฏยศาสตร์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 85) กล่าวถึง เรื่องการแสดงออก คือ ภาวตี วฤติ คือ การเจรจาได้อย่างถูกต้องตามอักขระวิธี ชัดเจน

2. การทำความเข้าใจกับบทบาทของตัวละคร และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ในการแสดงจากความรู้สึกภายในผ่านใบหน้าในการรำ หรือการแสดงอารมณ์ประกอบเหตุการณ์ต่างๆ ตามความรู้สึกของตัวละคร ดังที่ นพมาศ ศิริกายะ (2525, น. 201) กล่าวถึง วิธีการเข้าถึงการแสดงที่สำคัญคือการแสดงที่ถ่ายทอดออกมาจากภายในสู่ภายนอก และมีอารมณ์ตามบทนั้นควบคุมอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์นาฏยศาสตร์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 85) กล่าวถึง เรื่องการแสดงออก คือ ภาวตี วฤติ คือ การแสดงอารมณ์ของตัวละครได้ตรงกับนิสัยใจคอของตัวละครที่ควรปรากฏขึ้นในสถานการณ์ขณะนั้น

3. มีวิธีการใช้ท่ารำที่มีการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายที่มีความสัมพันธ์กันตามหลักนาฏศิลป์ไทย ทั้งในกระบวนการท่ารำตามทำนองเพลง กระบวนท่ารำตามคำร้องด้วยการรำตีบท เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจอารมณ์ของตัวละคร และ เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับการแสดง ที่เป็นไปตามหลักของนาฏยศัพท์สอดคล้องกับ อาคม สายาคม (2545, น. 98-126) ที่ได้กล่าวไว้ว่า นาฏยศัพท์เป็นองค์ประกอบหนึ่ง ที่ใช้สื่อสารให้ผู้ชมได้เข้าใจ หรือรับรู้ถึงอารมณ์ลักษณะบุคลิกท่าทางของตัวละคร ผ่านผู้แสดงด้วยลีลาท่ารำการเคลื่อนไหววียะ และร่างกายของผู้แสดง ที่สื่อให้เห็นลักษณะต่างๆ เช่น สื่อแทนคำพูด หรือการกระทำต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาผู้แสดงท่านอื่นในลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” ที่รับบทบาทเป็นตัวตลก หรือตัวร้าย เพื่อศึกษาวิธีการแสดงลิเกการสื่ออารมณ์ตามความรู้สึกของตัวละคร ที่ถือว่าเป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้การแสดงลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” เกิดความสมบูรณ์ในท้องเรื่อง

2. ควรมีการศึกษาในเรื่องการคัดเลือกเรื่องที่จะนำมาใช้ในการแสดงลิเกคณะ “ศรธรรม น้ำเพชร” เพื่อให้เห็นถึงวิธีการคัดเลือกเรื่อง เนื่องจากเรื่องที่ใช้สำหรับการแสดงลิเกมีมาก และหลากหลายรูปแบบ และการคัดเลือกผู้แสดงใน

บทบาทต่างๆของลักษณะ “ศรราม น้ำเพชร” ว่ามีวิธีการคัดเลือกผู้แสดงให้เหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ อย่างไรบ้าง เพราะการคัดเลือกผู้แสดงที่เหมาะสมจะเป็นส่วนช่วยให้การแสดงประสบความสำเร็จ

3. ควรมีการศึกษาลักษณะอื่นๆ ที่มีชื่อเสียง เพื่อให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของคณะลิเกที่เป็นส่วนช่วยให้คณะลิเกประสบความสำเร็จทางด้านการแสดง

บรรณานุกรม

กรองแก้ว แรงเพชร. (2549). องค์ประกอบการแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทวี (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

กาญจนา แก้วเทพ. (2553). แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

นพพร ประชากุล. (2543). สัมพันธบท (Intertextuality). *สารคดี*, 16(182), 175-177.

นพมาศ ศิริกายะ. (2525). *ดูหนังดูละคร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฤทธิ์รงค์ จิวากานนท์. (2562). ภาพบนเวที. ใน *นพมาศ แวหวงส์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาคม สายาคม. (2545). *รวมงานนิพนธ์ของนายอาคม สายาคม*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.